

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ
ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНО-
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пангелова Наталія, Пангелов Борис

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Аннотація

В статті представлені дані про демографічні аспекти організації рекреаційно-туристичної діяльності. Визначені сучасні підходи до її класифікації. Найчастіше в основі класифікації рекреаційно-туристичної діяльності присутні такі складові: мета занять, характер організації, правовий статус, тривалість занять і перебування в певному місці рекреанта, сезонність, характер переміщення рекреанта, його вік, активність занять. Одним з аспектів успішного функціонування рекреаційно-туристичної сфери є врахування демографічних інтересів і запитів клієнтів. Визначені види туризму за демографічними ознаками (дитячий, шкільний, молодіжний, туризм для середнього віку, туризм для людей похилого віку) і особливості їх організації.

Ключеві слова: демографічні ознаки, організація, рекреаційно-туристична діяльність.

Annotation

This article presents data on demographic aspects of the organization of recreation and tourism activity. Defined modern approaches to its classification. Most often the classification of recreational activities such components are present: the course objective, the nature of the organization, legal status, duration of employment and residence in a certain place of recreant, seasonality, nature of movement of recreant, age, activity classes. One aspect of successful operation of tourist-recreational sphere is a response to demographic interests and demands of customers. Defined tourism in terms of demographic characteristics (child, school, youth, travel to middle age, travel for the elderly) and the peculiarities of their organization.

Keywords: demographic characteristics, organization, recreational and tourist activity.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туризм – багатоаспектне явище, що поєднує економічні, соціальні, культурні та економічні аспекти, має невичерпний потенціал для постійного прогресу, тісно поєднується з багатьма галузями економіки, зумовлюючи його провідне місце у соціально-економічному житті країн і народів. Він є найдинамічнішою галуззю у світі, чинником економічного та культурного розвитку.

Впродовж останньої чверті ХХ - початку ХХІ ст. туризм у світі став явищем, що увійшло до повсякденного життя сотень мільйонів людей. У наш час туризм є одним із видів рекреаційної діяльності людей.

Виділяють багато класифікацій рекреаційно-туристичної діяльності, які різняться між собою принципами побудови. Як зазначає О.В. Андреева [1], найчастіше в основі класифікації рекреаційної діяльності лежать: мета занять, характер організації, правовий статус, тривалість занять і перебування у певному місці рекреанта, сезонність, характер пересування рекреанта, його вік, активність занять тощо.

Дослідниками Н. Ніколаєнко [4], О. Бейдик [2], О. Семенов [8] розглядаються окремі види рекреаційної діяльності з точки зору застосування у рекреаційній географії. Науковці наголошують,

що види рекреаційної діяльності надзвичайно диверсифіковані. Це пов'язано з її багатоманітністю, складністю і комплексністю [6].

Як стверджує В.Кифяк [3], класифікувати рекреаційну діяльність можна за різними ознаками, до найважливіших з них автор відносить: мету занять, часові, територіальні характеристики, індивідуальні запити і фінансові можливості клієнтів.

Іншу класифікаційну схему запропонував О. Топчів [9]. Рекреаційну діяльність (у її складі виділено: організований відпочинок, неорганізований відпочинок; туризм) дуже детально систематизовано за типами, видами і підвидами, які додатково охарактеризовано за мотивацією рекреаційної діяльності та регулярністю попиту на відповідні рекреаційні послуги.

Виділення потреб, мотивів, мети як компонентів діяльності практикують у психології: а) потреба – первинне бажання усунути дискомфорт; б) мотив – формується на основі потреби, виступає рушійною силою, що стимулюється до діяльності заради реалізації мети; в) мета (ціль) – чітко окреслений бажаний результат, якого слід досягти [1].

Рекреаційні потреби, вважає В. Новикова [5], визначаються такими особливостями рекреантів: географічними, демографічними, соціально-економічними, медико-біологічними, психологічними, поведінковими.

Отже, для практичної діяльності у сфері туризму і рекреації має велике значення їх сегментація і врахування таких факторів: наявність і тривалість вільного часу; віку; статі; стану здоров'я; особистих інтересів і матеріального стану людей; різноманіття природи і сезонності; наявності інфраструктурних і транспортних особливостей тощо [7].

У цьому зв'язку, одним із аспектів успішного функціонування об'єктів рекреаційно-туристської

сфери є врахування демографічних інтересів і запитів клієнтів.

Мета – визначити демографічні аспекти організації рекреаційного туризму.

Методи дослідження – аналіз, систематизація та узагальнення даних науково-методичної, спеціальної літератури й інформаційних ресурсів мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу дослідження. За демографічними ознаками виділяють такі види туризму: дитячий; шкільний (педагогічний); молодіжний (студентський); туризм для середнього віку; туризм для людей похилого віку [10].

Дитячий туризм – це вид рекреаційно-туристичної діяльності, яку спрямовано на задоволення потреб дозвілля дітей. Вона може бути організована в формах пізнавальних екскурсій, дитячих таборів, робінзонад. Як правило, здійснення рекреаційно-туристичної діяльності відбувається під час канікул і сприяє розширенню світогляду дітей різного віку. Програм дитячого туризму під час шкільних канікул і літнього відпочинку існує достатньо багато. Це, наприклад: активний відпочинок, екологічні табори, кінні тури, трекінг і походи, водний туризм і рафтинг, робінзонади та освітні центри. Дитячий туризм починається з нетривалих поїздок – дошкільних і шкільних екскурсійних турів. Найпоширенішим видом дитячого туризму у світі є дитячі табори. Виділяють такі види дитячих таборів: оздоровчі табори і комплекси, спортивно-оздоровчі табори, а також – міжнародні дитячі центри (один з найбільш відомих – «Артек»). Сьогодні також розвивається і міжнародний дитячий туризм. Туркомпанії пропонують дітям і батькам багато цікавого – занурення в нову культуру, навчання мовам, спортивний відпочинок. За експертними спостереженнями, діти охоче беруть участь у подорожах, починають зі свідомого віку – тобто, з 4-5 років. Але при пра-

вильній організації можна здійснювати подорож з дітьми у віці одного року або навіть раніше.

Ринок дитячого туризму найбільш представлений у таких країнах як Чехія, Угорщина, Словенія, Італія, Туреччина, Греція, Кіпр, Великобританія. Попит на дитячий туризм, – так само, як і пропозиція, носить яскраво виражений сезонний характер і залежить, як правило, від шкільних канікул: один тиждень – восени і навесні, два тижні – взимку і три місяці – влітку. Літній період вважається найбільш «високим» сезоном, оскільки саме в цей період і попит, і пропозиція однаково високі і стабільні.

Шкільний (педагогічний) туризм – це туристсько-краєзнавча робота в школі, спрямована на задоволення рекреаційних потреб школярів.

Шкільний туризм має два підвиди: мінімальний за обсягом та обов'язковий для всіх класів у школі – класний туризм і гуртковий туризм – для учнів, які захоплюються краєзнавством. Шкільний туризм дуже різноманітний за формами: походи, що представлені різними видами туризму (піші, лижні та ін.), різної тривалості, ступенів і категорій складності; піші й транспортні екскурсії; заняття в гуртках, секціях, клубах; туристські збори; скаутинг (пластунство) та ін.

Базовим наповненням шкільного туризму є:

- унікальні можливості для ретельного вивчення особистості кожного учня. У поході дитина виявляє себе у побуті, праці, подоланні труднощів, спілкуванні;
- відмінна форма реалізації краєзнавчого принципу у вивченні основ наук; ніяка інша навчальна або позанавчальна діяльність не надає такої можливості перетворити абстрактні знання у конкретні, прив'язані до місця і часу;
- можливість організувати педагогічний процес у вигляді найбільш ефективної виховної

методики – колективної творчої діяльності.

Ринок шкільного туризму найбільш представлений у таких країнах як Чехія, Угорщина, Німеччина, Франція, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Великобританія.

Молодіжний (студентський) туризм – це різновид туризму, спрямований на задоволення рекреаційних потреб молоді до 35 років.

Основними формами молодіжного туризму є: тематичні поїздки, пов'язані з політико-пропагандистськими заходами; туристсько-екскурсійні поїзди; річкові та морські круїзи; туристсько-патріотичні клуби; маршрути вихідного дня; оглядові й тематичні екскурсії; подорожі та екскурсії в межах навчально-виховного і виробничого процесу; туристсько-оздоровчі програми під час літніх канікул та ін. Молодіжному туризму віддають перевагу ті, хто полюбляє дешеві подорожі з використанням менш комфортабельних засобів розміщення і перевезення, екскурсійні програми яких включають активне спілкування з місцевим населенням, розважальне дозвілля (відвідування дискотек, нічних клубів і барів).

До основних видів молодіжного відпочинку можна віднести дайвінг, віндсерфінг, кайтсерфінг, також різні види гірськолижного спорту, альпінізм. У великих місцях отримав розповсюдження екстремальний молодіжний відпочинок, який полягає у підкоренні хмарочосів.

Нині у світі функціонує понад 300 організацій туризму молоді, студентів і підлітків, у тому числі близько 30 організацій міжнародного молодіжного туризму. Щорічно до міжнародного молодіжного туристського обміну долучаються понад 25 млн. юнаків, дівчат, підлітків.

Молодіжний туризм у світі координує Бюро туризму та обмінів молоді (ВІТЕЖ), що діє з 1961 року, штаб-квартира знаходиться у Бу-

дапешті. Бюро об'єднує 67 молодіжних туристських організацій з більш, як 50 країн і обслуговує понад 100 млн. туристів за рік.

Найбільш розвинутий молодіжний туризм в Австралії, Новій Зеландії, Нідерландах, Чехії, Угорщині, Франції, Іспанії, США.

Туризм для середнього віку (зрілий туризм, туризм третього віку) є різновидом, який спрямований на задоволення рекреаційних потреб вікової категорії від 35 до 55 років. Туристів третього віку поділяють на економічно активних (35-44 роки), які відпочивають з сім'єю та економічно активних (45-55 років), але необтяжених дітьми, таких споживачів називають «спорожніли гнізда». Для людей 35-44 років характерна перевага сімейного туризму, тому необхідна можливість використання дитячих майданчиків для ігор, дитячих басейнів. Споживачі 45-55 років пред'являють підвищені вимоги до комфорту і зручності, надають перевагу змістовним екскурсійним програмам.

Традиційно серед туристів зрілого віку за активністю виділяють шість груп:

1. Любителі спокійного відпочинку. Його представники відправляються у відпустку для звільнення від повсякденних стресів і відпочинку в спокійній і приємній обстановці. Вони не люблять сторонніх і великого скупчення людей. Гасло цієї групи – сонце, пісок, море.

2. Любителі задоволень. Це тип дуже заповзятливих туристів, які під час відпочинку зайняті пошуком різноманітних задоволень і надають перевагу світській атмосфері.

3. Любителі активного відпочинку. Ці туристи люблять природу і активну фізичну діяльність. Віддають перевагу заняттям фізичними вправами на свіжому повітрі. Часто поєднують відпустку з лікуванням.

4. Любителі спортивного відпочинку. На відміну від пред-

ставників попередньої групи, вся увага туристів-спортсменів сконцентрована на участі у змаганнях. Спорт для них – головне хобі.

5. Ті, що відпочивають з метою пізнання, вивчення. Цей тип туристів зацікавлений у підвищенні свого освітнього рівня, пізнання нового.

6. Любителі пригод. Лише деякі любителі гострих відчуттів відправляються в мандрівку наодинці і при цьому піддають себе справді серйозному ризику. До типу шукачів пригод можна віднести таких туристів, які шукають надзвичайних вражень з певною часткою ризику. Для них ризик – це можливість випробувати себе.

Ринок туризму зрілого віку найбільш представлений у таких країнах як Іспанія, Туреччина, Єгипет, Туніс, Таїланд, Індія, Домініканська республіка.

Туризм для людей похилого віку (туризм літніх людей, пенсійний туризм, туризм для сеньйорів) – це різновид туризму що має на меті задоволення рекреаційних потреб вікової категорії старше 55 років.

Сьогодні створені сприятливі умови для розвитку пенсійного туризму. Існують спеціальні програми і домовленості з приймаючою стороною, які передбачають спеціальний супровід.

Туристи даного віку вимагають не лише комфорту, а й персональної уваги з боку обслуговуючого персоналу; для них важливою є можливість отримання медичної допомоги, наявності в ресторанах дієтичного харчування, розміщення в готелях, розташованих у тихих місцях і за помірними цінами. На розвиток туристичного ринку похилих людей сприятливо впливають такі фактори:

- наявність практично необмеженої кількості вільного часу;
- переважаюча частина жінок літнього віку в поїздках (варто відзначити, що збільшення кіль-

кості подорожуючих жінок має глобальний характер);

- знижки, які надаються у не-сезонний період;

- особи похилого віку подорожують, як правило, у складі груп.

Дослідження компанії ADAC Reisemonitor, яка займається моніторингом в секторі туризму та відпочинку, засвідчило, що до 2020 року кожному другому рекреанту буде понад 55 років. Причому серед пенсіонерів зростає кількість прихильників активного відпочинку. Так, серед літніх людей зростає число охочих здійснити, наприклад, гірський перехід в Гімалаях; їх більше, ніж тих, хто бажає розслабитися на середземноморських курортах. Туристичні фірми Європи готові змінити свої пріоритети і повністю орієнтуватися на людей похилого віку. Як виявилось, серед літніх туристів теж існують активні мандрівники й авантюристи. Все більше людей похилого віку виїжджають за кордон, щоб спробувати екстремальні розваги (стрибки з парашутом, спуск на мотузці по крутих схилах і навіть плавання серед акул). Крім того, пенсіонери-туристи витісняють студентів на пішохідних туристичних стежках.

Туристів третього віку поділяють на три підгрупи: від 55 до 64 років; від 65 до 74 років; від 75 і старших.

Туристи віком від 55 до 64 років характеризуються наявністю вільних грошових коштів, більше, ніж інші групи пенсійного віку, наявністю невеликих домогосподарств і відсутністю необхідності витратити кошти на освіту, виховання та утримання дітей.

Туристи віком від 65 до 74 років вважаються активними пенсіонерами і складають групу активних подорожуючих. Туристи у віці від 75 років не такі активні, та здебільшого не бажають подорожувати.

Журнал «Forbes» визначив 10 найбільш сприятливих для пенсіонерів-туристів країн світу:

Австралія, Австрія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Малайзія, Панама, Таїланд і Франція.

Висновки. Отже, для планування рекреаційно-туристичної діяльності врахування віку подорожуючих є дуже важливим для оцінки вибору активності, способу і виду туризму. Також вік туристів виступає і як економічна категорія, що характеризує залежність або самостійність подорожуючого. Діти раннього, дошкільного і молодшого шкільного віку подорожують обов'язково у складі родини, вони абсолютно залежні в прийнятті рішення і залежні економічно. Школярі вже можуть подорожувати як у складі сім'ї, так і у складі туристських груп, однак мають обмежену економічну самостійність, при здійсненні подорожі без батьків їм необхідно мати доручення на супроводжуючу особу (вчителя, керівника групи). Молодь переважно не становить заможну групу щодо наявності коштів, але самостійна в прийнятті рішень і активності в здійсненні подорожей. Після 30 років люди, як правило, здійснюють подорожі у складі сім'ї або з дітьми. Туристи середнього і старшого віку незалежні економічно, але частіше обирають менш активні способи відпочинку. Люди старшого покоління відпочивають, як правило, без дітей. Автобусним турам віддає перевагу більш молодий контингент туристів, а люди старшого віку частіше віддають перевагу дорогим круїзним турам.

Література:

1. Андреева О.В. Фізична рекреація різних груп населення: [монографія] / О.В.Андреева. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 280 с.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: [монографія] / О.О.Бейдик. – К.: Вид-во Поліграф.центр

«Київський університет», 2010. – 395 с.

3. Кицяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф.Кицяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
4. Николаенко Н.Д. Рекреационная география: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н.Д.Николаенко. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
5. Новикова В. Оптимізація рекреаційної діяльності як важлива умова збалансованого розвитку регіону / В.Новикова // Географія. Економіка. Екологія. Туризм: Регіональні студії. – Ніжин: ТОВ «Аспект-Поліграф», 2007. – С. 263-270.
6. Пангелов Б.П. Проблеми географії туризму / Б.П. Пангелов, Б.О. Чернов // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: [наук.-теор.зб.]. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – С. 3-7.
7. Пангелова Н.Е. Гендерные особенности организации рекреационного туризма / Н.Е. Пангелова, Б.П. Пангелов // VII Твердовские чтения: сб.мат. Международной научно-практ. конференции (туризм, краеведение, рекреация, экология, образование). – Краснодар, 2015. – С. 247-250.
8. Семенов О. Про класифікації рекреаційно-туристичної діяльності / О.Семенов // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. – Сер. Географія. – 2009. - №2 (26). – С. 95-102.
9. Топчієв О.Г. Соціально-географічні дослідження: методологія, методи, методики / О.Г.Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
10. Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: підручник / Ф.Ф.Шандор, М.П.Кляп. – К.: Знання, 2013. – 334 с.

